

Haqiiqaa (Dhugaa) Jireenya Addunyaa-Kutaa 2

Description

Kutaa darbe keessatti maalumma jireenya addunyaa tanaa fakkeenyaan ilaaluf carraaqne jirra. Jireenya tana keessatti namoonni wantoota shanin gowwoomfamuun qanani guddaa gara fuunduraatti dhufuuf hojjachuu irraa garagalu. Wantoonni shanan kunniin: tapha, bashannana, faaya, wal jidduutti dhaadachu (na beekaa, na argaa, na jajaa), qabeenyaa fi ijoollee baay'ifachuudha. Ibsa taphaa fi bashannana ilaalle. Har'a immoo faaya ni ilaalla.

3-Az-Ziinata (Faaya)- hundemaa faaya jechuun wanta ittiin of faayaniif maqaa wali galaa taâ€™eedha. Faayu jechuun hanga nafseen itti mirqaantu fi qaamoleen miiraa itti dabanitti wanta tokko tolchuu fi miidhagsuudha. Wanti faayamu kuni keessi isaa buâ€™aa kan buusu fi gatii kan qabu taâ€™uun isarraa hin eeggamu. Tarii wanta miidhaa qabuu fi adabbii namatti fidu taâ€™uu dandaâ€™a. Faayni yommuu qaamoleen miiraa akka bareedatti ilaalan nafsee hawwisiisa.

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa namoota qoruuf wanta dachii irra jiru dachiif faaya akka godhe ifa godha:

﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لِّهَا لِنَبْلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾

â€œDhugumatti, Nuti isaan irraa eenyutu hojii irra gaarii akka hojjatu isaan qoruuf waan dachii irra jiru isheef faaya taasifne.â€œSuuratu Al-Kahf 18:7

Kana jechuun dirree faayaa qaamolee miiraa gowwoomsu keessatti isaan qormaataf, [wanta dachii irra jiru dachiif faaya goone]. Qormaata kanaan isaan keessaa eenyutu hojii irra gaarii akka hojjatu ifa baha. Mindaa guddaa Rabbiin bira jiru argachuuf namni sirritti hojjatuu ifatti baha. Akkasumas, qormaataa kanaan, isaan keessaa faaya addunyaatiin gowwoomee wanta Aakhiratti gammachuu zalaalamii isaaf mirkaneessu irraa kan garagalu eenyu akka taâ€™e ifa baha.

Rabbiin tabaaraka wa taâ€™TMaalaa qabeenyaa fi ijoollee faaya addunyaa irraa faaya akka taâ€™TMan ni moggaase. Hojiin gaariin turu Isa biratti mindaa fi abdiidhaan irra gaarii akka taâ€™TMe ni ibse. Ni jedha:

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَةُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾

“Qabeenyi fi ilmaan faaya jireenya addunyaati. Hojiiwwan gaggaarii turaa taâ€™TMantu Gooftaa kee biratti mindaadhaan irra caala, ammas abdiidhaan irra caala.” Suuratu Al-Kahf 18:46

Hojiiwwan gaggaariin turan hojiiwwan Rabbiin gammachiisanii fi jaalala Isaa ittiin barbaadaniidha. Hojiiwwan kunniin yeroo hundaa kan turaniidha. Sababni isaas, mindaan isaani Guyyaa murtii ganda qanani keessatti kan hafuu fi yeroo hundaa kan turuudha. Kanaafi, hojii gaariin akka mindaatti qabeenyaa fi ijoolle caala. (Faaydan qabeenya fi ijoollee irraa argamu kan baduudha. Garuu mindaan (ajriin) hojii gaarii turaadha.)

Ammas, hojii gaggaariin abdiidhaan irra caalaa taâ€™TMuu yommuu namoonni qabeenya baayâ€™TMee walitti qabani fi ijoollee kajeelan arginu nuuf ifa taâ€™TMa. Jireenya isaani gara fuunduraa keessatti faayda qabeenyi fi ijoolleen isaaniif fidan abdachuun qabeenya walitti haru, ijoollee argachuuf ni kajeelu. Garuu jireenya addunyaa keessatti qabeenyaa fi ijoollee irraa wanta namoonni abdi itti rarraasan caalaa hojiin gaggaariin mindaan isaa turaa taâ€™TMee nafsee muâ€™TMmintoota keessatti abdi guddaa uuma.[1] Jecha biraatin, wanti warroonni amanan hojii gaarii irraa abdatan wanta namoonni qabeenyaa fi ijoollee irraa abdatan caalaa guddaadha.

Namni qabeenyaa fi ijoollee keessatti dhimma argamuun isaa shakkamu fi yeroon isaa gabaabaa taâ€™TMee abdata. Namni mindaa hojii gaarii abdatu immoo waadaa guutuu keessatti hundarra dhugaa kan taâ€™TMee (Rabbiin) irraa dhimma waadaa galame argachuuf abdata. Hojii gaarii kanaan faayda addunyaa fi Aakhiratti argamu abdata.[2] Akkuma Rabbi subhanaahu wa taâ€™TMaalaa jedhe:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ وَحَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ﴿٩٧﴾

â€œDhiiras taâ€™TMii dubartii irraa nama muâ€™TMmina (dhugaan kan amane) taâ€™TMee dalagaa gaarii hojjate, dhugumatti jireenya gaarii isa jiraachifna. Mindaa isaaniis irra gaarii waan isaan dalagaa turaniitiin isaan mindeessina.â€• (Suuratu An-Nahl 16:97)

Qurâ€™TMaana keessatti faaya jireenya addunyaa ibsuuf jecha â€œZahrah (habaabo)â€• jedhu ni

fayyadame. Sababni isaas, habaaboon bocaan, bifaan, fooli fi tuqaatin tan faayamteedha. Bocnii fi bifti habaaboo ni bareeda, foolin ni urgaaâ€™™a, yommuu tuqan laaftu namatti toltuudha. Faaya biqiltuuti. Garuu habaabon tuni yoosu baddi, umriin ishii gabaabadha, faaydan ishii xiqqoodha. Qananiin jireenya addunyaas akkanuma. Akkuma habaabo ni bareeddi, bocni, fooli fi bifti ishii nama hawwata. Garuu gabaabdu yoosu badduudha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™™aalaa ni jedha:

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

â€™™Isaan keessaa wanta gareewwan adda addaa ittiin qananiisnetti ija kee hin diriirsin. [Suni] habaaboo jireenya addunyaa kan ittiin isaan qormaatuuf [isaan qananiisnedha]. Rizqiin Gooftaa keeti irra gaarii fi turaadha.â€™™Suuratu Xaahaa 20:131

Asitti â€™™habaaboo jireenya addunyaaâ€™™ jechuun jireenya addunyaa irraa miâ€™™aa, faayaa fi wanta nafseen hawwitu biroo agarsiisa. Kana booda ibsi aayah:

Qananiin garagaraa irraa wanta mushrikota, kaafiroota fi namoota akka isaanii qananiisnetti ija kee itti rakkistee hin ilaalin. (Isaanii fi qananiin keessa jiran hin ajaaâ€™™ibsifatin). Qananiin gabaabdun tuni jireenya addunyaa tana keessatti faaya baduudha. Ishiidhaan kan isaan qananiisneef isaan qoruufi (fattanuufi). Wanta isaan ittiin qananiisne irra rizqii Gooftaa keeti fi mindaa Isaatu siif caala. Akkasumas rizqiin kuni turaa fi itti fufaadha. [3] Rizqiin kuni maalidha jedhame yoo gaafatame, akkana jedhama: â€™™Addunyaa keessatti beekumsa, iimaana, soorata fi wanta jireenya namaa gahu kan jeequmsaa irra bilisa taâ€™™ee fi qalbiin itti tasgabbootu isaaf kennuudha. Aakhiratti immoo Jannata keessatti qananiin gaarii yeroo hundaa turaa taâ€™™ee isaaf kennuudha.â€™™(4)

Wanta jireenya addunyaa keessa jiru sirritti yoo itti xinxallinee fi manasxirii dhugaatiin yoo ilaalle, faaydaan namoonni irratti wal lolanii fi wal ajjeesaniif faaya gubbaan isaa balaqqeessa taâ€™™e qofa. “Faaya kana keessa faayda guddaa fi turatu jira” jedhanii gowwoomuun nafseen itti dadhabdi, qaamoleen miiraa itti harkifamu. Faaya keessi isaa faayda hangas mara hin qabneef ifaajee baay’ee ifaaju, garuu miâ€™™aan achirraa argamu baayâ€™™ee xiqqaa fi gabaabadha. Akka cophaa bishaanii sibiila ibiddaan hooâ€™™ifamu irratti firfirsameeti. Aakhiraa fi qananiin turaa ishii keessa jiruuf qophaaâ€™™u dhiisanii faaya addunyaa qofaan koâ€™™oomun gosa taphaati.

Eeyyen, daangaalee Rabbiin kaaâ€™™e osoo hin darbin faaya addunyaatti fayyadamuun Aakhiraaf hojjachuun wal hin falleessu. Inumaa, Aakhiraaf hojjachuuf kan nama gargaaru taâ€™™uu dandaâ€™™a. Inumaa yoo niyyaa gaarii Rabbiif ajajamuun keessa jiruun wal qabsiifame Aakhiraf hojjachuu irraa kutaa tokko taâ€™™uu dandaâ€™™a. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™™aalaa ni jedha:

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ، وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ
لِلَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفِصِلُ
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

â€œJedhi, â€œFaaya Rabbii kan gabroota Isaatiif baasee fi rizqii irraa wantoota gaggaarii eenyutu haraamaa godhee?â€• Jedhi, â€œIshiin jireenya addunyaa keessatti warra amananiif, Guyyaa Qiyaamaa isaaniif qofa.â€• Akka kanatti keeyattoota namoota beekaniif addeessina.â€• Suuratu Al-Aâ€™TMaraaf 7:32

Yaa Rasuula! Mushrikoota kanniin akkana jedhi, â€œDhugumatti Rabbiin gara Masjiida yoo deeman uffata miidhagaa akka uffatan ajajee jira. Ilmaan Adam hunda qaamaa hormaataa fi naannawa isaa haguugutti ajajee jira. Eenyutu Qureeshotaa fi namoota biroo Kaâ€™TMabaa irra naannawan qullaa akka naannawan ajajee ree? Uffata gaarii qaama haguugu uffachuu irraa eenyutu dhoowwee? Ammas, Rabbiin azza wa jalla wantoota gaggaarii halaala taâ€™TMan irraa akka nyaatanii fi dhugan gabroota Isaa ajajee jira. Eenyutu nyaataa fi dhugaati halaalaa dhoowwe ree?

Jedhi, â€œIshiin jireenya addunyaa keessatti warra amananiif, Guyyaa Qiyaamaa isaaniif qofa.â€• Kana jechuun, faayni Rabbiin gabroota Isaatiif baasee fi soorata irraa wantoota gaggaarii jireenya addunyaa keessatti warri amananii fi namoonni biroo akka itti fayyadamaniif uume. Garuu faayni fi sooranni kuni Guyyaa Qiyaamaa warra aman qofaaf taâ€™TMa. Kaafironni isaan waliin qooda hin fudhatan. Kana jechuun Guyyaa Qiyaamaa kaafironni faaya fi soorata gaarii hin argatan. Sababni isaas, Guyyaa san faayni fi sooranni kuni qananii Jannataa irraa taâ€™TMa[5] Jannata kan seenu warra dhugaan aman qofa. Kaafironni immoo Jannata hin seenan.

Faayni halaalaa warri aman argatan isaan akka itti fayyadamaniif kan uumame erga taâ€™TMa, addunyaa tana keessatti faaya kanatti fayyadamuuf ulaagaaleen ni kaaâ€™TMamu:

- 1-Faaya irraa wanta Rabbiin subhaanahu wa ta'aalaa dhoowwetti fayyadamu dhiisu. Yookiin haala Inni dhoowwen itti fayyadamu dhiisu.
- 2- Faaya kanatti yommuu fayyadaman dirqama faaya kanaan wal qabatee cabsuu fi daangaa darbuu hin qaban. Fkn, warqiitti yoo fayyadamaniif fi warqiin kuni hamma zakaa itti baasan yoo gahe, zakaa baasan isaan irratti dirqama.
- 3-Yaadannoo (Zikrii) Rabbii irraa kan isaan hin garagalchine taâ€™TMuu.

Sadarkaan olâ€™TMaanaan faaya addunyaatti fayyadamu Rabbiif ajajamuu fi Isaaf galata galchuu irratti wanta nama gargaaru fi niyyaa qulqulluun itti fayyadamaniidha.

Faaya addunyaatti fayyadamuun murtiwwan shariâ€™TMaa shanan ni tuqa. Waajiba (dirqama) taâ€™TMuu dandaâ€™TMa, kan akka lubbuun jiraachuuf nyaachu fi dhuguu. Jajjabeefamaa (manduub) taâ€™TMuu

dandaâ€™a, kan akka dargaggeessi baâ€™aa fuudhaa heerumaa dandaâ€™uu fuudhuu. Halaala taâ€™uu dandaâ€™a, kan akka waan lubbuun feetef wanta halaala dhuguu. Makruuh (jibbamaa) taâ€™uu dandaâ€™a, kan akka haajaa ol nyaata nyaachu fi dhugaati dhuguu. Kana keessa miidhaan waan jiruuf. Ammas, haraama taâ€™uu dandaâ€™a, kan akka wantoota Rabbiin dhoowwetti fayyadamu.

Kaayyon Islaamni addunyaa fi faaya ishii xiqqoo fi gadi aantu akka taatetti akka ilaalaniif Muslimoota itti kakaaseef, faaya fi itti fayyadamu irraa dhoowwufi miti. Ammas, jireenya addunyaa akka tapha, bashannana, ijoollee fi qabeenya baayâ€™ifachuu akka taatetti ilaalun Islaamni Muslimoota wantoota kanarraa guutumaan guututti ni dhoowwa jechuu miti. Kana irra, *wanti (kaayyoon) asirraa barbaadame, qalbiin ishitti garmalee akka hin rarraaneef ilaalcha muâ€™minaa (nama dhugaan amanee) keessatti dhimma addunyaa xiqqeessuu, gara Aakhiraa fi qananii turaa akka ilaaluu fi carraaqqi barbaachisu akka godhuufi. Akkasumas wanta guddaa taâ€™ee kajeelun nafsee fi qabeenya isaatiin wareegamun isarratti akka salphatuufi.*[\[6\]](#)

[\[1\]](#) Al-Akhlaaqul Islaamiyyati-2/541-542

[\[2\]](#) Tafsiiru tahriir wa tanwiir 15/334

[\[3\]](#) Tafsiiru muyassar-321

[\[4\]](#) Tafsiiru Saâ€™dii-602, maâ€™aariju tafakkuri-8/375

[\[5\]](#) Maâ€™aariju tafakkuri-4/186-188

[\[6\]](#) Al-Akhlaaqul Islaamiyyati -2/542-545

Date Created

January 13, 2020

Author

admin